

H4

Notronia truncatella

2,

35

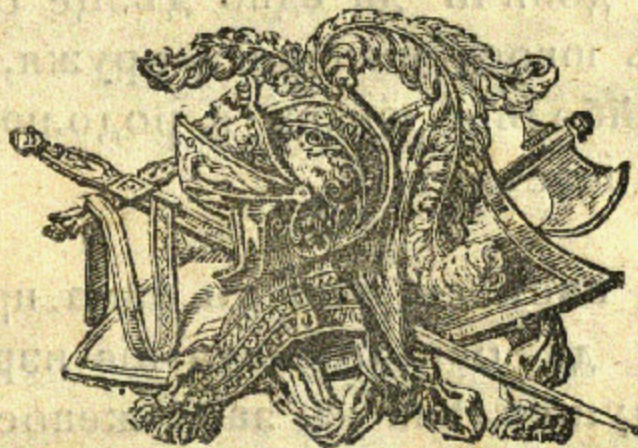
Рис. 42. 1

ОСНОВИ РАТНИ.

САСТАВИО

ПО НАЧЕЛАМА НАЙИЗКУСНИИ ВОЙВОДА

МАТИИ ВАШЕ.

У БЕОГРАДУ.

У нѣгопечатни Княжества Србскогъ.

1848.

Нѣговому Высококородію

ЧЛЕНУ СОВѢТА СРБСКОГЪ

Подполковнику и Кавалѣру,

СТЕФАНУ ПЕТРОВИЋУ КНЬИЋАНИНУ.

Господине ,

Сасвимъ доличи да едно дѣлце саставлѣно за
болѣй успѣхъ югославіанскога оружія, вама, као е-
дному одъ наиболѣи юнака и родолюбаца у Юго-
славіянству, посветимъ.

Ко позна васъ, и мою къ вама приврженостъ,
тай ће знати да ова посвета ніе изразъ ласканія,
но чистогаъ одушевлѣнія къ заслужености.

Изволите ю као таковъ примити, и не забора-
вите ме.

У Београду 10/22 Српна 1848.

МАТІЯ БАНЪ.

ПРЕДГОВОРЪ.

Рать по крвной природи нѣговой не любимъ; али рать као єдино човѣчанству іошть оставше средство да се слобода нѣгова у пуному смыслу, то есть, у смыслу и особности и народности, утемелъи; или другимъ рѣчима, да се обнове у свѣту вѣчни закони правде, кое є Богъ поставіо, а погазіо безбожанъ човѣкъ, тай рать я сматрамъ за дѣло свето, као што є свето све што иде на извршенѣ Божіе волѣ.

Срби и Хрвати! и мы смо сада у случаю тога рата; и мы се біємо за света права човѣчанства; біємо се да други люди и насъ за люде признаду, да и племена наша са осталимъ людскимъ племенама успоређена буду; да народность свою, слободу вѣрозакона (коимъ насъ до сада погано раздваяху) и своевластно управлянѣ, ова коя є Турчинъ Христавиу дао, коя дивльи народи у пустыняма Африке и Америке уживаю, и мы, просвѣщенный народъ одъ просвѣщены христьянски народа, у средѣ Европе, задобіємо, и безбѣдно уживати будемо. Наша борба тимъ є светія што смо найпре све начине мира покушали, и све ій безуспѣшно изцрпили.

Ко рать овакавъ одобріо не бы, тай или изъ малодушности или изъ опакости свое, было бы противанъ и Богу и людима; а напротивъ ко почи-

тує законе Божіє и людска права, тай мора свимъ могућимъ пачинима овому рату припомоћи.

Ето како, покрай овакій начела, а мрзећи на рать, о рату сада пишемъ. Ово є помоћъ кою самъ за найнуждніє нашо да се народу принесе; єръ мы смо у рату, а ратно знанѣ у насъ є веома слабо, нити икаквы іоштъ кнѣига о великой тактици, или воѣеню рата, имамо.

Да бы се пакъ по правилама у овой кнѣжици изложенимъ свакъ поуздано повести мого, я ямчимъ да су иста саставлѣна полагъ чисты начела Наполеона, Надвойводе Карла, Жоминія, Фридриха великого, Монтекукула. Свимъ тимъ ова кнѣжица мало ће користовати онима кои не бы иначе са теоріємъ или съ практикомъ воєномъ нимало упознати были, или кои, и будући нешто упознати, не бы поцрпили докончано знанѣ изъ другій кнѣига, у коема се обстоятельніє и опредѣлніє о истимъ предметима говори. За то овомъ приликомъ припоручуємъ онимъ нашимъ земляцима кои се могу сасвимъ одати на воєну струку да таковимъ кнѣигама што пре доскоче народу у помоћъ; єръ ако су му исте већъ сада веома нуждне, бытиће му до мало найнуждніє.

ОСНОВИ РАТНИ.

1. О ВРХОВНОМЪ ВОЙВОДИ

Способанъ войвода есть прво условіе побѣде. Да войвода способанъ буде треба да има нека особита свойства, много воене науке, и къ тому довольно изкуства.

Свойства поглавита есу: I. брзо танкоуміе и здрава разсудность, коима да одма сваку стварь схвати, промотри, правилно оцѣни, и услѣдъ тога хитно се а разумно рѣши; II, непромѣнљива хладнокрвность, да се никада не забуни, но у средъ боя, при добримъ и злимъ догађаима, да одржи свагда савршену тишину духа, коіомъ ће единствено обстати поредакъ и бистрина у нѣговимъ мыслима, сходность у провиђеняма, а точность и ясноћа у заповѣстима; III. смѣлость у намышљѣню и предувѣћу дѣла, а неодвратима постоянность у извршиваню исты; IV. точно познаванъ выши офицера, како бы свакога на оно употребіо на што бы се понарави и способности нѣговой наибольшимъ успѣхомъ употребити мого.*)

*) Ова е точка врло важна, и одъ нѣ зависи много одъ бойнога успѣха. Смѣлъ и нагаль човѣкъ наиболѣ ће предводити одну че-

Наука воєна добива се, окромъ нарочиты списанія о тактици, изъ повѣстнице ратова, кое су предводили велики войводе, као Алаксандеръ, Ханибалъ, Цезаръ, Густавъ, Собѣски, Евгеніє, Фридрихъ великій и Наполеонъ. Они су се сви држали єдны начела, а та су: не разтркати, но држати што више савдинѣне свое силе; не остављати одкривену ни єдну страну войске; хитно прелазити съ єдногъ важногъ мѣста на друго, и томъ хитношћу смести неприятеля. Ово су начини коима се najbolj побѣда обезбѣћує.

Науки изъ кнѣига поцрплѣной треба додати и свое собствено изкуство, будући се у дѣлу увиди и разумѣ болѣ оно што се у теоріи учило, и много коєшта ново научити се може, пакъ и дознаю се све оне подробности воєне кое ни у каквимъ кнѣигама не стоє, а добро є да войводи познате буду.

Тако дакле горереченимъ свойствама, наукомъ и изкуствомъ снабдѣвенъ войвода, тимъ єдинствено може да буде изврстанъ; а познаѣеиъ га найвише по слѣдећимъ знацима: ако му є свагда войска или природномъ каквомъ заштитомъ или другојачіє съ леђа и са страна заштићена, а нѣни одсѣци нису никаквомъ препрекомъ између себе задржани или разстављени, но могу се кадъ годъ треба узаямно подпомагати; ако зна таити свое намѣре, и сакриваюћи неприятелю покрете свои чета, на

ту, коя є за нападанѣ одређена; човѣкъ, кому силость не оскудѣва, али є и велика опасность наравна, тай є найспособніи за обрану єднога града; и тако свакій има особиту понарави и науки своіой способность, коіомъ є за єдну стваръ више кадаръ него за све остале. Войвода се има найпріє побринуті да дозна те способности.

нѣга неприправна као муња напасти; ако люде одморене противъ уморены употреблява, а старе и увѣжбане войнике противъ новы и невѣшты; ако зна скупляти разпршане, уstraшене ободрити, оне кои су узбѣни опетъ на юришъ повести; ако се на концу не да преварити лажливимъ покретима не. пріятеля, него увиди кудъ онъ управо цѣля, пакъ свакимъ нередомъ кои опази у нѣговимъ четама, свакомъ одъ нѣга учинѣномъ погрѣшкомъ зна одма да се ползуе.

За време битке войвода мора стояти на едномъ мѣсту, съ кога, у колико е могуће, да види сву войску. Треба да е онъ одма извѣštenъ о свему што се у разнимъ одсѣцима догађа, како бы шиланѣмъ помоћи коначный успѣхъ обезбѣдио ондѣ гдѣ већъ непріятель попушта, а подкрѣпио свое на мѣстама гдѣ су исти клонули.

Врховно повелительство треба само едномъ повѣрити, а не многима; ерѣ многи тежко да се сложе у мнѣнію; а тада сва су дѣйствования безъ единства, и често доцна се извршуютъ; окромъ што се ни еданъ поглаваръ не заузима за иста ономъ брижливосту и ватромъ коіомъ бы се заузео да самъ заповѣда, ерѣ зна да честь успѣха неће се приписати нѣму самому, но укупно свима.

Войвода гдѣгодъ мора се бити по плану означеномъ одъ каквога одбора или военога савѣта. У тому случаю онъ е много кривъ ако опази да е онай планъ погрѣшанъ, пакъ опетъ по истому бой заметне. Онъ мора изложити свое узроке, и тражити да планъ буде преиначенъ; пакъ на концу и одрећи се власти, али се никако не учинити орудіемъ пораженя свое войске. Ако е вой-

води наређено да се одма зарати, те онъ неима ни времена да учини свое примѣтбе, а сасвимъ е увѣренъ да ће изгубити битку, онъ тада не валя да послуша. Онда само мора слушати слѣпо старѣшину кадъ се истый главомъ на полю и при часу битке налази; еръ видећи своимъ очима сво станѣ стварій, овай може саслушати све примѣтбе, и на исте учинити потребита изяснѣня оныма кои имаю заповѣсть извршити. У противномъ случаю войвода нѣ на послушанѣ обвезанъ, кадъ годъ зна да бы своимъ послушанѣмъ упропастио войску, коя домовину брани, а себе предъ свѣтомъ осрамотио; онъ, ако е управо поштенъ и родолюбивъ, неће послушати, ма га нѣгово непослушанѣ велике казни, пакъ и самога живота стало.

2. О ВОЙНИКУ.

Наполеонъ е реко, да е трудъ и оскудость найболя наука за воинство; и по тому да постоянность у сношеню труда и оскудости естъ прво свойство вреднога войника, а храбрость да е само друго. И новый войникъ и старый може храбаръ быти; али послѣднѣй само у дугомъ ратованю отврдне тѣлесно и душевно, те сноси све несгоде а не тужи се, и онимъ се задоволява што може да добіе. Само старъ войникъ зна да се бѣе ономъ хладнокрвносћу којомъ се одликуе права храбрость; да се поврати къ своему разтераному друштву, да и почемъ е одбѣвнъ, опетъ смѣло пође на юришъ. Онъ самъ наипосле приволи се къ своіой чети као да му е породица, залюби славу войничкога живота, и добіе непреклону ону гордость, по којой баца се презрително у найвеће опасности, и

тврдоглаво противостои найстрашніимъ поразима, волећи умрети него побѣђенъ да одступи.

Монтекукули казао є, да треба много времена докле се єдна войска у редъ доведе, а іошъ више докле се на войну навикне, а найвише докле оно постане што се зове застарѣло воинство. Дакле ово треба сходно цѣнити, и штедити брижљиво, употребляваюћи га само на найважніимъ мѣстама и у рѣшителнимъ часовима. Да бы га пакъ увѣкъ подоста было, валя свимъ могућимъ начинима старати се да болѣи војници, почемъ изслуже своє време, остану и надалѣ у служби; а то ће се получить, умножаваюћи їмъ плату прама годинама службе, и уступаюћи їмъ нека преимущества, коя да їмъ освѣдоче цѣну у коіой су предъ народомъ, и да їмъ понешто олакшаю службу.

Петъ стварій има, кое нетреба допустити војнику да їй ни за єданъ часъ одъ себе уклони у ратно доба; а те су: пушка, фишеци, торба, храна за четири дана найманъ, и сѣкира. У торби, ако є нужда, нека се умали количина рува, али исто да никада сасвимъ не изостане; єръ војнику, ако покисне, ништа тако не треба као сувога рува. Што се сѣкире тиче, неки су се подсмѣвали той новости, да ю војникъ носи; али Напелеонъ и други одъ найизкусніи војвода признали су необходиму потребу нѣну. Оно неколико сѣкира што се подѣли на чете, лако се узъ путъ изгуби, те не буде потребнога орудія кадъ валя сѣћи дрва за огрѣвъ, плотове, кућарице и т. д.; или ако се сикире не изгубе, а оно добіє се касно дрва, будући да є число сѣкирача премало. Дакле воинство да увѣкъ носи са собомъ сѣкире као єдну часть свога оружя; пакъ не само сѣкире, но и мотике и лопате, орудія

за копанѣ шанчева нужна. Али будући да бы войникъ са она три орудія уедно сувише обтерећенъ было, тако я предлагаемъ, да се едной трећини сваке чете пода само сѣкира, а другой само мотика, а трећой само лопата. Тако свака чета имаће све што треба да се заштити у еданъ часъ одъ зиме, кише и непријателя. А то ће особито вредити у одступаню, кадъ войска наиђе на какавъ сгоданъ положай, гдѣ їой се треба што пре утаборити. Тада чимъ се една часть исте одупире непријателю, друга часть иза нѣ изкопа брзо шанчеве, те се међу исте сви склоне.

Сѣкира, мотика и лопата тимъ су више сада потребне, кадъ се е већъ признало да су шатори шкодљиви здравлю войника, и да е много болѣ да овай спава подъ ведрымъ небомъ, ногама къ ватри окренутимъ, а да се заштити одъ вѣтра и кише са неколико дасака. Кадъ е одвећъ хладно, могу се направи́ти одъ стабловы грана и сламе, или маовине, кућарице, у којима е доста топло.

Изъ призреня на све ове користи заиста е вредно да войникъ носи и по едну сѣкиру, мотику, или лопату поредъ осталогъ своегъ оружя. Онъ то ни осѣтити неће, особито ако се у време мира научи на тай сувышакъ терета, носећи га увѣкъ на себи као и пушку. У тому све е до навика.

Почемъ се мало пре о шаторима напоменуло, овдѣ љу мимогредно додати и едну примѣтбу Наполеонову, коя гласи, да е и за то болѣ не употреблявати шаторе, што по истима лако се дознае число и положай войске; а то нїе могуће кадъ су войници подъ ведрымъ небомъ у два или три реда настанѣни; онда види се само у дальнини еданъ димъ, за кои се неможе добро знати, е ли димъ или ма-

гла; нити се кроз-ань може брой огњишта преброити.

3. О ВОЙСКИ.

За ону войску може се рећи да е изврстна, која е добро устроена, добро увѣжбана, и строго држана. Такова войска има у свако доба дана и ноћи на бой бити спремна; а за то нужно е да војници имаю непрестано кодъ себе свое оружѣ, праха и олова; да узъ пѣхоту непрестано стов топови и коняници, а узъ сва три ова воинства дотични войводе; да войска иде, стае и логори се вавѣкъ на мѣстама за бой сгоднимъ, то есть, гдѣ су іоу бокови заштићени, а свака е врста оружја ондѣ намѣштена гдѣ може на све стране слободно дѣйствовати. Кадъ е войска на путу, треба да преднѣ и побочне страже съ преда и са стране обилазе толико на далеко, колико е потребно, да бы се главный одсѣкъ войске развити мого и узети свой положай.

Предводитель мора више пута на данъ ово да помысли: „како бы я сада поступио, кадъ бы ми се непријатељ съ преда показао? а како, кадъ бы ми дошо съ десне стране? како ли, ако съ лѣве?“ пакъ ако се забунѣнъ нађе, то онъ ніе на сгодному положаю, и треба да га промѣни.

4. О ПѢХОТИ, КОНЯНИЦИМА И ТОПЦІЯМА.

Рекосмо да ова три воинства, пѣхота, коняници и топціе не смѣду бити едно одъ другога оддѣльна. Да сада речемо понешто о свакомъ посебице. Списатели и люди воєни не слажу се у тому, како е пробитачніе разредити пѣхоту у бою, да ли на два или на три реда. Наполеонъ е за два;

еръ каже, ватра трећега реда, осимъ што є много несавршена, єсть и шкодљива ватри редова преднѣи.*) Премда є мнѣніє Наполеоново у воєнимъ стварима пуноважно, и мора се овдѣ примити као общте правило, има покрай свега тога случаєва у коима мора се уважити мнѣніє нѣговому противно, и поставити као изузетакъ тому правилу. Тако на примѣръ, кадъ се пѣхота четвероугольно склопи противъ коняника, ако є тай четверо-уголякъ (каре) саставлѣнъ само изъ два реда, быће посве слабъ, те лако да га коняници своимъ юришенѣмъ пробію; дакле ту є потребанъ и трецій редъ. Неки савѣтую да се и у шанчевима трецій редъ у резерву стави, и онда употреби кадъ се увиди да є првѣй веѣъ уморанъ, и да ватра лоша постає. —

Коняници вавѣкъ нападаю, а да нападну пробитачно треба їмъ у найвеѣемъ юришу ступити на непріятеля. Зато їй валя свагда поставити толико далеко одъ точке на коіой се имаю са непріятелѣмъ сударити, колико їмъ є нужно да у трку своему узму пунъ махъ, и стигну до точки судара у найвеѣой сили. Тако, ако коняници заштиѣваю єданъ положай, они ће стояти доста натрагъ одъ истога, како бы могли узети найвеѣій юришъ докле нанъ ступе: ако закриваю бокове пѣхоти, они се неће са пѣхотомъ успоредити, него ће се истой, онолико колико є потребно, назадъ поставити.

Єднако є добро употребити конянике у почетку, у среди, и на концу битке; али треба їй напу-

*) Поредивши пѣхоту у два реда, треба иза овы понамѣстити попунителне войнике, єднога одъ другога на шесть или осамъ корака удалѣне, кои бы одна попунявали упразнѣна мѣста падаюѣи. На четирдесетъ или више корака натрагъ стояће резервно войнство.

стити на непріятеля скупа, на найрѣшительнѣю точку, и у онай часъ кадъ се основно може успѣху надати. — Погрѣшно є дакле раздѣљивати конянике на мале а многобройне чете зато да бы они могли дѣйствовать на све стране. Брзиномъ своего трканьяма є лако свудъ доскочити преко боя; дакле бо-лѣ є раздѣлити їй на колико се манѣ одсѣка може, а да исти што ячи буду. — Кадъ є землиште боя таково да се коняници могу на све стране употребити, онда ће бити добро поредити їй стубно (en colonne) иза пѣхоте, на такому положаю съ коєга да лако могу поћи гдѣ годъ се потреба покаже. Нека коняници увѣкъ, кадъ годъ се то може, ударе са стране на непріятельску пѣхоту, особито ако се ова већъ біє съ лица (на фронту), или ако одступа. Нека ударе и ако опазе у нѣнимъ четама кои непоредакъ, да бы истый ударомъ своимъ умножили, и у бѣгство обратили. Ако се плутони међу собомъ разставе, те на фронту пѣхоте покаже се више разцѣпа, нека крозь исте коняници такође ударе, како бы, ако є могуће, линію непріятельску коначно изпресѣцали, са многи страна у средину продрли, и све распршали. — Што се тиче резерве коняничке, ню треба свакояко поштедити све до конца битке; єръ ако си побѣдитель, истомъ ћешъ, удараюћи на непріятеля, прекратити могућность нѣговымъ четама да се далѣ саставе и одупру ти се, те ћешъ побѣду свою коначно обезбѣдити; ако си пакъ побѣђенъ, резервомъ ћешъ силу непріятеля задржати, и заштитити свой одступъ. Многе велике побѣде мало су користиле побѣдителяма само изъ узрока што нѣ было коняника кои бы коначно растерали пѣбѣђе-не; а многе войске были су до ноге поражене што

ій никакви коняници нису заштићавали у одступаню. —

И кадъ се путує, и кадъ се стои на єдномъ положаю, већій дѣлъ топція валя да є кодъ пѣхотны и конянички одсѣка, а остало да є у резерви. Топови немаю стояти поредъ линія пѣхоте и коняника, но вазда напредъ, колико да не буду изложени.

Што є боля пѣхота тимъ є нужднѣ штедити ю, укрѣпивши ю топціама. Али уобште топови више него пѣхоти нуждни су коняницима, кои више се бію бриткимъ оружѣмъ него ли огнѣнымъ; и изъ тога нѣма є придружена лака артилѣрія. Ова приправля своимъ картачима успѣхъ нѣны напада; ова їмъ бокове обезбѣђава у свакомъ случаю; а коняници узаямномъ помоћу закриваю ходъ артилѣріє кадъ се ступа на намѣштанѣ батерія, ове, докле се намѣсте, закланяю, а после одъ непріятельски напада бране. Дакле артилѣрія да не остави никада конянике, буди да ови стоє, буди да нападаю, буди да, враћаюћи се одъ нападаня, сакупаляю се.

Найболѣій положай за єдну батерію єсть какво узвышено мѣсто, съ коега да може допирати на све стране бойнога поля. Не валя закрити бокове батеріи; нека она слободно и на десно и на лѣво ватру просиплѣ; али пазити валя да непріятель не бы лако успѣо нѣнъ положай са тражнѣ стране обколити.

Резерва артилѣріє употреблява се у рѣшителномъ часу, и сва укупно; єрѣ тяжело да се онда непріятель усуди на ню напасти.

Наполеонъ каже, да за svakій топъ треба имати уполю праха и зрна, колико да се три стотине пу-

та избацити може, окромъ сандучиѣа; то єсть, колико є одъ прилике потребно за две битке.

5. О ЧЕРТИ ДѢЛАНЯ ИЛИ ЛИНІИ ОПЕРАЦІЕ.

Свака войска мора имати свою, и то єдну самцату черту дѣланя; сирѣчь, мора имати преко свію земаля кудъ ѣе ратовати, єданъ опредѣлѣный, тако реѣи, друмъ, на комъ ѣе се оснивати и коимъ ѣе се водити сва нѣна дѣланя. Тай друмъ, та черта треба да се повлачи преко плодовиты предѣла, изъ кои бы войска, у случаю нужде, могла лако добивати свою храну, и крозь яке градове, на коє бы се войска могла ослонити, у нѣима држати своя хранилишта (магазе), своя трговишта, свое оружнице и болнице. Уздужъ тога друма сви рату сходни положая имаю се укрѣпити, како бы истый съ єднога края на другій быо што више обезбѣѣенъ, те неприѣтель не бы га пресѣко, и лишіо войску свію средства издржаваня.

Ништа нѣе тако дрзновено као што є одѣлѣти се одъ свое черте дѣланя; мало коя войска, то покушавши, нѣе прѣпала: премноги су о тому примѣри. Истина да су неки велики войводе и промѣнили преко рѣта свою линію операцїе; али то є єдно одъ найтежи воєны дѣла, коє онда само има се предузети кадъ є савъ изгледъ да ѣе среѣно поѣи за рукомъ, а отворити полъ великимъ успѣсима. Пакъ и онда предузимати се неѣе, ако неприѣтельскій войвода нѣе човѣкъ обичне способности, ако сва твоя войска нѣе у єдно сабрана, ако држава, гдѣ черту дѣланя пренети намѣравашъ, нѣе плодосна, и ако тамо веѣъ немашъ у своимъ рукама єданъ якій градъ са хранилиштемъ, на коєму да поставишъ темель своему дѣланю.

Ако ти промѣна черте дѣлана срећно за рукомъ изиђе, тимъ, окромъ други користій, и ту ћешъ получити, што ће се твой непријатељ самимъ забунити, те неће знати гдѣ су ти леђа, гдѣ ли слабѣе точке, на којима бы ти грозити могло.

6. О МАРШУ.

Маршъ онда е правиланъ кадъ е вѣшто уређенъ прама земљишту преко кога има се управити, прама времену за кое се мора свршити, и прама цѣљи за кою се предузима. — Предня стража марширајуће войске састојаће изъ пѣхоте батеріама укрѣплѣне, и изъ лаки коняника са едномъ резервомъ коняника линейны. Сво ће воинство бити избрано; войводе, подначелници и војници знаће добро свою дужность; еръ иначе предня стража више бы сметала него помагала войски. Предводитель преднѣ страже узеће са собомъ вѣшты и поузданы вођа, да му показую најлакше пролазе, а неколико чета са мотикама, лопатама и сѣкирама, да те пролазе чисте и изравнюю. Нѣгова ће брига бити да најбрже извиђа тѣснаце и бусіе, да разашилъ уходе на све стране, да хвата писма на поштама, и нѣове (ако їй има) тайне садржав дознае, да гдѣ годъ дође свештенике и управителѣ поштанске изпытуе, и брзо ступа у сношенѣ са жителяма. Окъ валя да зна вѣшто избирати за себе станове, а чрезъ многобройне патруле да е извѣštenъ о свему шта бива кодъ непријателя. Преко битке предня стража неће се бити, него ће мотрити на непријателя и закривати покрете войске. У одступаню удараће снажно на непријателя, и гледаће да обколи нѣгове усамлѣне одсѣке, и пртляге. За ту сврху треба ю подкрѣпити свимъ лакимъ коняницима кои су на руци. —

При маршу лице чета быће уже или шире прамма земљишту, а нѣино разстоянѣ веће или манѣ прамма дальнини непріятеля. Кадъ се ступи на какавъ тѣснацъ, войска ће стати, и своя разна воинства на сгодне положае поставити; затимъ ће еданъ одсѣкъ у тѣснацъ ући, и докле годъ овай до другога края не дође, и не увѣри се да ту неима никакве засѣде, войска му неће слѣдовати.

Ако войска иде на непріятеля да се съ нѣимъ побіе, валя іой ићи истымъ онымъ редомъ коимъ ће се и побити. Разни нѣни одсѣци быће на колонне юришне подѣлѣни. Войводе ће на опрезу бити, и одъ точке до точки испытивати, какво е земљиште, те ће заузети оне положае съ кои в найсгоднѣе ударити. Они ће такође пазити да оне колонне коя имаю заедно напасти иду успоредъ, (а не една напредъ а друга назадъ) и да приближивши се къ полю битке, не буду ни више ни манѣ една одъ друге удалѣне но колико треба да се развію. Ако войска хоће да потайно дође на непріятеля, треба да путув обноћъ по долима и шумама, далеко одъ обитаваны мѣста; да нигдѣ не ужиже ватре, нити у рогъ да свира, ни у бубанъ удара, но све наредбе да се устмено даю. Ако се путь предузима да бы се о-тео какавъ положай, или ушло у какво одъ непріятеля обколѣно мѣсто, онда се треба рѣшити те узбити сваку силу коя бы на путь стала, и за то предня стража неће далѣ одъ еднога пушкоте-та ићи предъ войскомъ.

Иде ли войска да продре крозъ еданъ пролазъ кои непріятель већъ чува, она преварно нека покаже као да ће ударити на какву другу точку, пакъ найхитнѣе нека се окрене и удари гдѣ треба. Или ако не тако, а она ће се повући натрагъ, да

бы и непріятеля съ нѣговаго станишта кренула, пакъ на мѣсту и у часу найсгоднѣму обринуће се насданпутъ, и доѣи пре нѣга на желѣну точку. Ако е на концу земљиште сгодно да се сакрїе ходанѣ войске, тада ће ова испредъ непріятеля обилазити, да бы га забавила и заварала, а међутимъ еданъ одсѣкъ тайнымъ путемъ доѣиће гдѣ цїля, и ту ће се што пре утврдити. Али и у томъ обилазенію, и у свакомъ другомъ случаю, треба много на то мотрити да испредъ непріятеля, у бойномъ реду стоѣнега, твоя войска косо не прође, и свое му бокове окрене, особито ако е непріятель положенъ на каквой узбрдици, изподъ кое ты проѣи морашъ. Много е примѣра гдѣ велике войске, кое су тай несмотреный покретъ учиниле, быше разбієне одъ мале шаке людїй.

Войска, коя иде на освоєнѣ єдне землѣ, ако има оба своя крила заштићена природнимъ препонама, као што су планине и рѣке, нѣнъ предводитель пазиће само да не буде разбієнъ съ преда; ако му е пакъ єдно крило заштићено, а друго нїе, онъ ће се на прво ослонити; а ако му нїе заштићено ни єдно, онъ ће све свое чете ослонити добро на центрумъ или средиште войске; у тому случаю нарочито онъ неће нипошто на две или три части войску подѣлити: єръ кадъ нигдѣ неима заштите, говори Наполеонъ, болѣ е имати све свое войнике уєдно сакуплѣне, и тимъ само на две стране изложене, него ли подѣлити їй на две или три части, и слѣдовательно изложити їй на четири или шесть страна. Ако е войска обострано заштићена, линїя операціє моѣиће быти или на єдной или на другой страни; ако е войска заштићена єднострано, линїя операціє мора да е на страни зашти-

неной; а ако войска ни одъ кудъ заштићена нѣ, линія операціе пролазиће управо крозь средиште войске. Али у свима реченимъ случаяма треба да на сваки петъ или шесть дана хода нађе се на линіи операціе по еданъ градъ, или утврђеный положай, гдѣ бы стояла свакояка хранилишта, гдѣ бы се уредили товари, и начинило едно средиште движеня, или едно прибѣжиште.

Ако се пакъ мора ићи на освоєнѣ едне землѣ са две или три войске, имаюћи свака свою особиту линію операціе до еднoгa опредѣльнoгa мѣста, гдѣ ће се све састати; онда точка нѣиногa састанка неима нипошто бити близу непріятеля; ерь овай, дознавши то, могао бы све свое силе брже у едно скупити, те не само саставакъ войски препречити, но и, сваку напосе нападаюћи, разбити їй, као што се то много пута догодило.

8. О ПРЕЛАЗУ ПРЕКО РѢКЕ.

При прелазенію преко рѣке то є главна нужда, да непріятель не дозна мѣсто на кому си управо науміо прећи, и да се све твоє наредбе брзо и точно изврше.

За тай посо найпре треба наћи сгоднo мѣсто, а оно є найсгоднѣ, съ коегa можешъ наиболѣ убити непріятеля на другой страни стоећега, да небы сметао твоимъ майсторима, кои мостъ праве, и обранити прелазакъ твои чета. Такова мѣста єсу она, гдѣ на твоіой страни налази се каква узбрдица доста пространа, да бы се на нѣой могла намѣстити една велика батерія; и она, гдѣ се рѣка у се савія на подобіє затегнутогъ лука, те на оба края тогa лука можешъ поставити по єдну батерію, и са те две найнапреднѣе точке лупаюћи карточима не-

пріятеля, држати га далеко одъ твоега средишта, гдѣ се мостъ прави; и она, гдѣ на твоіой страни стои какво село, или градъ, ерѣ ту болѣ него на отвореномъ полю можешъ закрити твой пртлягъ и справе за мостъ; или и она, гдѣ на другой страни рѣке стои едно село, коє непріятельи добро не па-зе: ерѣ ту можешъ пребацити кою чету, да село заузме и у истомъ се утврди, како бы после зашти-ћавала прелазъ читаве войске. Гдѣ се выше рече-ны сгода имати може, као на примѣръ и узбрдица топовима окићена съ леђа, и савитакъ рѣке са две батеріе на краєвима, тада, ако узъ то и рѣка нів широка преко шесетъ хватова, непріятелю нів мо-гуће преласку твоему на путъ стати. Но све те сгоде ништа не помажу, ако є рѣка шира одъ триста хва-това; ерѣ онда непріятеля, ако се постави само на сто или двѣста хватова далеко одъ воде, то єсть на четири или петъ стотина одъ тебе, твои карта-чи неће до нѣга допирати; а ты, ако и узмогнешъ мостъ довршити, и на другу страну пребацити кою чету гренадира, ови, пошто се приближе на сто или двѣста хватова одъ непріятеля, то єсть, пошто дођу подъ најжешћу силу нѣговы картача, а немо-гући одострагъ бити заклонѣни своимъ до нѣга не-добацуюћимъ се топовима, мораю коначно пораже-ни бити, па прелазакъ твой немогућнымъ учинити. Дакле немой ни покушавати, да прећешъ рѣку, коя є шира одъ триста хватова, на очигледъ твоега не-пріятеля, окромъ у ова два случая, ако посредъ рѣке има какавъ островъ гдѣ бы батеріе намѣстію, или ако є савитакъ рѣке доста великъ, да бы са два нѣгова края мого изъ топова лупати непріа-теля, прелазакъ пречећега.

Кадъ годъ можешъ безъ опасности пребацити кою чету на другу страну, то учини одма у почет-

ку. А како будешь напредовао радньомъ, и мость пружао надъ рѣкомъ, по нѣму повлачи и топове, коимъ ћешь заштићавати радіонике. Чимъ довршишь мость, одма претури на ону страну предстражногъ воинства, одъ све три врсте, колико да можешь прелазакъ остале войске прикрити.

Ако непріятель стои при єдној рѣци, на којој има више мостова, немой га нипошто преко исты напасти, еръ тимъ ћешь раздѣлити свою войску на више частій, кое бы ти онъ мого коначно између себе разлучити, пакъ сваку поособъ разбити. У тому случаю твоє ће се колоне приближити къ рѣци, не успоредно, но у постепеномъ реду, тако да само прва, сирѣчь найнапреднја, изложи се ватри непріятели. Међутимъ лако воинство обузеће сву обалу уздужъ; пакъ како се одабере точка прелаза, тамо треба найхитніє поћи, и бацити мость. Али пазићешь да та точка буде далеко одъ главне біюће се колоне, да бы се непріятель лакше преварио. —

Войвода, кои хоће да се одапре постановљѣню моста, мора осимъ свега пазити да се непріятельскимъ покретима не пусти преварити, но да докучи гдѣ ће се управо мость поставити. Ако му ніє могуће то запречити, а онъ ће се удалити на три или четири стотине хватова одъ непріятельске обале, на којој дальнини картачи не могу му шкодити; пакъ ће развити своє чете прама мосту на подобіє полумѣсеца, и одатле најжешћу ватру сипати на прелазеће непріятель. Войска на мосту налази се управо као у єдномъ тѣснацу, гдѣ іой се много шкодити може.

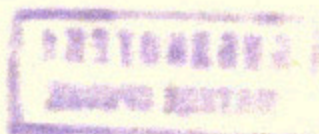
Ако се войска, коя спољашно закрилює єданъ градъ близу рѣке, мора опрети другой войски, коя долази, да рѣку пређе и градъ обколи, онда почемъ она увиди да не може непріятелю забранити прелазакъ, нека се постара да дође пре нѣга на какавъ положай, између рѣке и града, кои ће већь напредъ

быти сходно обкопанъ. Одатле ће гледати да у сгоданъ часъ удари са стране на непријателя. И зато Наполеонъ савѣтуе, кадъ се еданъ градъ до рѣке зида, да се увѣкъ остави између нѣга и рѣке еданъ просторъ до двѣста хватова широкъ, како бы се на нѣму войска разредити могла.

Правила овдѣ изложена завршићу еднимъ примѣромъ нападательнымъ и оборанителнымъ, кои ће и болѣ изяснити. Године 1705 кнезь Евгениѣ, воюючи у Италиі, хотѣо є прећи рѣку Аду, а войвода Вандомъ противостояше му. Евгениѣ одабере свой положай на едномъ узвышеномъ мѣсту, кое є надзиравало сву онострану обалу. На врхъ тога мѣста положи двадесетъ свои топова, а преко све низбродице истога изкопавише обкопа, еданъ ниже другогга, и ту заклони свое пѣшаке. Већъ се мостъ градіо, а кадъ ето Вандома са читавомъ своіомъ войскомъ. Овай промотри положенъ Евгениѣво, и увиди да му нѣ могуће грађенъ моста зауставити; тада одступи натрагъ, изванъ домашая Евгениѣвы топова, пакъ уреди свою войску прама излазишту моста, на подобіе еднога лука, коєму є рѣка Ада као жица была. Ту се онъ іошъ и обкопа, спремапъ да пали на колоне, како бы ове изъ моста єдна за другомъ излазиле. Видећи Евгениѣ да му нѣ могуће прећи, ноћу повуче натрагъ свой мостъ, и дигне се одатле.

9. О ПОЛОЖАИМА.

Оне положав вавѣкъ ћешъ одабрати за войску, на коима можешъ наћи што больи отрагу и на странама заштита природны; кои немогу бити обколѣни, нити су надвышени одъ други положая, но насупротъ надвышую у нуждной мѣри и што выше обузимаю друге; гдѣ можешъ тако положити и пѣшачко и коняничко и топційско воинство, да свако на своєму мѣсту може цѣли своіой наиболѣ одговарати; гдѣ се сви одсѣци войске могу међусобно подпомагати, єрь ако буду раздвоєни одъ каковы вода, или дубоки яруга, непријатель ће свомъ силомъ своіомъ на нѣи усамлѣне нападши, и лако иѣ

побѣдити**). Да бы се увѣріо єси ли на стодномъ положаю, по казиваню Фридриха, треба видѣти, бы ли єднымъ малымъ своимъ покретомъ принудіо не-пріятеля, да учини великій покретъ, или, почемъ бы га принудіо да одступи за єданъ маршъ натрагъ, бы ли га принудити мого и на далъ одступанъ.

У рату одбранителномъ (сирѣчь, гдѣ се ты бра-нишь и не нападашь) треба обкопати свой поло-жай съ преда, а и са страна, ако ове нису природ-но обезбѣжене; отрагу пакъ пазиће се да слобод-на саобщтаваня не буду пресѣчена. Ако бы ти се не-пріятель мого провући иза леѣа, треба да све за времена расположишь како бы се ты далъ одатле утаборіо, и ползовао се погрѣшкама кое бы се могле догодити у покретаню не-пріятель-ски чета, те покушао на нѣне топове, или пртлягу напасти. Ако бы пакъ было на таквомъ положаю, гдѣ бы те не-пріятель мого и хтѣо одасвудъ обко-лити, треба да пайбрже све чете сакупишь и по-кажешъ као да ћешъ ты на нѣга напасти, или да га дѣйствително и упаднешь. Али да нападнешь предъ само вече, а не за рана, да бы тимъ бой што краіій было, а ты лако мого, помоћу поћи, не-побѣженъ одсупити. Да пакъ не-пріятель не бы осѣ-тіо за твое одступанъ, запалићешъ многобройне ватре на првомъ реду, показуюћи да ћешъ на мѣ-сту преноћити; а овамо ћешъ безъ ларме измица-ти. То є велика користъ у одступаню, быти за є-данъ маршъ предъ не-пріятельмъ.

Тако год. 1798 войвода Моро побіє се кодъ Бибераха, зато само, да бы болъ обезбѣдіо свое одступанъ крозь прне планине; а мало дана затимъ побіє се по другій путь кодъ Шлингена за исту

**) Год. 1813 союзничка войска была в стала на неке узбрдице съ лѣве стране рѣке Елбе. Тай положай, добаръ нѣче, было в у толико погрѣшанъ, што лѣво крило войске быяше раздвоєно одъ центра и десногъ крила єдномъ дубокомъ яругомъ. Наполеонъ одна удари на то усапѣно крило сн-лана далеко већимъ, разбіє га, и 10.000 людій зароби, а нїє іймъ се могло помоћи.

цѣль. Находећи се на сгодномъ одбранителномъ положая, онъ в ударіо на Аустріянце, а у исто доба нѣгове пртляге возиле су се преко рѣке Райне, пакъ и самъ онъ спремаше се да рѣку пређе.

Ако имашъ више коняника него другога войнства, заузми равницу; ако имашъ найвише пѣшана, смѣсти се на предѣле заштићене и лако неприступне; ако в твоя войска већа на брою одъ неприятельске, положи ю на мѣста пространа, а на тѣсна и покривена ако в маня.

Обичанъ войвода, кадъ га већа сила нападне на хрѣавомъ положая, гледаће да се спасе одступанѣмъ; али войвода, кои в велика духа, поћиће смѣло неприятелю на сусреть. Ако се овай забуни и покаже нерѣшителности у своему маршираню, онъ се може јошъ и побѣди надати; али ако не друго а оно провести ће читавъ данъ у маневрираню, па ноћу повућиће се на болій положай, ако га нађе; а ако не, ондѣ ће се обкопати, гдѣ в.

Особито у планинама налази се добры положая, на кое нѣ савѣтно нападати съ преда. Тако радећи войвода Броне изгубіо в цвѣтъ свое войске у Алпима, а нѣ успѣо да крене съ мѣста неприятеля. Али то в получіо Наполеонъ, намѣштаюћи се отрагу, или прама боковима войске неприятельске, и не удараюћи никада првый на ню, него ню присиљаваюћи да удари на пѣга; еръ у планини оному в несгодніе, кои напада. (А и у самомъ нападателномъ рату изванъ планине велика в то вѣштина натерати неприятеля да онъ нападне, како бы ты на обрани остао). Дакле на яке планинске положав немой никада съ преда ударати, него се постави или отрагу или на боку неприятеля, еръ тимъ ћешъ га принудити да онъ отиде са свои положая за едну одъ ове две цѣли, или да се безъ боя уклони, или да првый на тебе навади.

Као што рекосмо, прва брига войводе има та бити, да су му покривена леѣа и бокови, кадъ годъ в могуће, а бокови особито за времена битке. Но ако в онъ на таковомъ положая, гдѣ му в само в-

данъ бокъ прикривенъ каквомъ рѣкомъ или непреходномъ яругомъ, онъ ће онда на другій, кои є одкривенъ, поставити све свое конянике, како бы га укрѣпио, па већій на брою будући, лакше обухватио непријателя. — Ако є овай пакъ ослонио свое бокове на какву шуму, тамо валя послати лаке конянике или цѣшаке, кои бы га, кадъ буде најжешћа битка, отрагу или са стране напали.

10. КАДЪ ТРЕБА ТРАЖИТИ. КАДЪ ЛИ ИЗБѢГВАТИ БОЙ.

Много є разны одношеня у којима могу бити двѣ войске една праме другой. На примѣръ, брой войника може да є већій у єдне него у друге, а може да є маній, а може да є еднакъ кодъ обои. У єдне войници могу бити стари и вѣшти, а све напротивъ у друге; една струка воинства може бити многобройнія или валянія у єдне, а у друге друга струка. По овимъ разликама и другимъ случаєвима войводе мораю се владати и рѣшити треба ли їмъ, или не, бой заметнути. Тражиће бой свака войска, коя є већа на брою одъ непријателске, или іой є еднака, или ако є неколико и маня, но састои понайвише изъ стары войника, почемъ у непријателской войски сви су войници нови. Тражиће бой такође, кадъ є непријатель на негодномъ положаю; или кадъ учини какву погрѣшку; или кадъ му долази помоћ кою растерати треба; или кадъ се сгода покаже заузети какавъ тѣснацъ, пролазъ и т. д. или кадъ, бой на равници будући, непријатель има мало коняника, или нема їи мало; на концу кадъ годъ бы се изъ воєногъ недѣйствиованя могли породити узроци, чрезъ коє бы твоя войска пропала.

У свимъ овимъ случаєвима предводитель противничке войске, ако є разуманъ, гледаће да бой избѣгне; али ты ћешъ моћи натерати га на бой, или удараюћи изненада на нѣга онде гдѣ му є мучно одступити, или повлачећи се преварливо натрагъ, па у єданъ махъ, кадъ нїє на одступанї спреманъ, навалюћи на нѣга, или на концу обсѣдаюћи му кои важный градъ.

Окромъ наведенны случаѣва, у коима е казано кадъ една страна мора избѣгавати а друга тражити бой, овай ће такође свака войска избѣгавати, коя (немогући се у сили изедначити са непријателѣмъ) очекуе одъ некудъ помоћи; и кадъ годъ види да бы више изгубила будући побѣђена, него што бы добила побѣдивши.

Бой се избѣгава марширанѣмъ и маневриранѣмъ; то естъ, идући одъ мѣста до мѣста, садъ на десно, садъ на лѣво непријателю, садъ одступаюћи, сада ступаюћи напредъ, као да ћешъ се побити, али нигдѣ велику битку и обшту не замећући, но само мале и између поединны одсѣка войске. Тако год. 1706 войске шпаньска и португалска обидоше већій дѣлъ Шпаньске, и премда нису нигдѣ дошле до велике битке, опетъ су Шпаньцы заробили Португалцима до 10.000 людій. У такимъ случаима войска, бой избѣгаваюћа, ићи ће увѣкъ преко сгодны за обрану предѣла, зауставляће се и поћивати на положанма природно якимъ, гдѣ ће се одвише свагда ноћу и обкопати, ерь редки су положан у природи, кои бы могли безъ помоћи човечіе руке савршено войску заштитити. Та ће се войска утврђавати у тѣснацима, и изъ нѣи, но само предъ вече, бити се, а гдѣ годъ може ставляће се у бусіе, и на поединне одсѣке нападати. Али ако се гдѣгодъ случи да га непријатель изненада застане и нападне, нека се никако неуплаши, по смѣло бой примй, и вѣштимъ маневриранѣмъ до ноћи га протегне, пакъ тада се на добаръ оборанителный положай повуче; ерь иначе, ако бы одступао, мого бы се упропастити.

Ако е твоя войска еднака у свему са непријательскомъ, тражићешъ свакояко бой, логорећи се предъ нѣомъ, пролазећи іой косо по узвышенимъ мѣстима, заузимаюћи тврдинѣ и пролазе около нѣного логора и т. д. Тимъ ако ништа друго не получишъ, то ћешъ учинити, да она времена изгуби, покварићешъ нѣне планове, или ћешъ извршенѣ исты задоцнити, па си доста получію.

На концу ако е сила твоя у великомъ размѣру маня одъ непріятельске, тако да не бы мого ни успѣшно маневрировать, онда ти се валя склонити у яке градове.

11. О БОЮ.

Између главны условія побѣде есу и ова два: сгоданъ положай, и вѣшто разрѣшенъ войске. О положая вѣшь е говорено, а што се разрѣшеня тиче, валя опоменути да разстоянія међу разнимъ одсѣцма немаю быти много велика, ерѣ непріятель мого бы крозъ нѣста ударити; а у тому случаю требало бы на нѣга напустити резерву, и изложити се погибели да сва войска буде разбіена; само онда, преваре ради, мого бы оставити велико разстояніе између два главна одсѣка, када е непріятель слабій одъ тебе, пакъ бы га желіо у то разстояніе, као у еданъ тѣснацъ, домамити. Ако се онъ даде преварити и дође, резервомъ га съ преда заустави, а два крила войске наврати на нѣга са страна, па ћешъ га тако у среду узети и унишити. Треба такође пазити да се одсѣци могу међу собомъ поредачно, безъ никакве смети, подпомагати; да они кои су разбіени не падну бѣжећи на друге, но склопе се на едно одређено мѣсто иза резерве, и ту се на ново уреде; да свуда пѣхота покрива артилѣрію, а пѣхоту коняници; и т. д.

Кадъ се войска има побити, не валя ни едну чету одъ нѣ удалити, но сабрати све свое силе, ерѣ често и найманя подпора успѣху боя принесе.

Ако си на посве добаръ положай засѣо, немой се никако съ нѣга макнути, и поћи къ непріятелю, да съ нѣимъ бой заметнешъ, но чекай га на мѣсту; али ако си у равниці, болѣ е да му на суерѣтъ поћешъ, ерѣ тимъ ћешъ свою войску охрабрити.

За време боя треба измѣнѣвати оне кои су уморни, а новимъ четама подкрѣплявати толико оне кои су у опасности да їй непріятель надвлада, колико и оне кои немогу коначно да непріятеля надвладаю. Окромъ тога треба особито пазити да бокови войске не остану одкривени, да се резерва

само при найвећой крайности употреби; али одъ исте да се увѣкъ неколико остави, што ће заштићавати ону точку на којой є опредѣљено да се разбіени војници сакупљаю.

Када хоћешъ са своимъ деснымъ криломъ напасти на лѣво непріятеля, или са своимъ лѣвымъ на нѣгово десно, тада треба подкрѣпити одабранимъ војницима нападаюће крило. Ако є земљиште сходно, треба се потайно непріятелю приближити пре, него што се онъ спреми на обрану.

Ако опазишъ да се маневре непріятельске чине неуредно и сметено, то є знакъ да га є страхъ обузео; а тада треба истога часа коняницима на нѣга напасти, да му одузмешъ, ако є могуће, топове и пртлягъ, пре него што се онъ изъ свое забуне къ себи поврати.

Кадъ є предводитель принуђенъ ударити свимъ своимъ силама, само предъ вече да удари, како бы наступаюћа ноћ борбу пресѣкла, пріє него се уморе нѣгови војници, и како бы онъ мого уредно одступити, ако бы злосрећанъ бый изпадакъ боя.

Врло є добро тако стваръ уредити, да војски дође одъ некудъ помоћ преко боя. Тимъ ће се непріятель забунити, найпре еръ се тому ніє надао, друго еръ ће мыслити да є помоћ много већа него што є у дѣлу, а треће, еръ та помоћ, ако му узмогне са леђа или у ребра ударити, довести ће га у најопасніє станѣ.

Не валя никада претрпити да еданъ одсѣкъ положи оружѣ на полю подъ увѣтима себи кориснимъ, али шkodливимъ осталой војски. Такова подлость да се казни смрћу, стрѣляюћи начелника одсѣка, а десеткуюћи све подначелнике. Кадъ се тако не бы поступало, страшливци врло бы често полагали оружѣ, те већъ ни еданъ народъ не бы се мого ослонити на свою војску. У великой опасности треба се найвећма и одважити; а колико се већимъ постоянствомъ еданъ одсѣкъ одупре, толико више може се надати да ће пробити непріятельске чете. Ево тому примѣра. Еданъ повећій од-

сѣкъ козака найђе на усамлѣну чету гренадирскогъ капитана Дубреля. Овай одма четверуголно разреди мамо число свои войника, и стане приближавати се вдной шуми, коя є на нѣколико пушкетомета одъ нѣга была. Али гренадири нѣгови, како се виде близу шумѣ, да бы се што пре заклопили, ускочну у исту безъ икаква реда, оставляюћи нѣга сама са неколико храбры войника посредь непріятеля. Брзо се тимъ постыде, те юначки се одваже избавити га, ако буде зароблѣнъ, или преотети нѣгово мртво тѣло, ако буде погинуо. Нападну баіонетама на непріятеля, уђу у средину нѣгову, и избаве начелника, кои премда ранѣнъ на седамнаестъ мѣста іошъ се браніо храбро. Дакле тврдомъ вољомъ све се получава у войни. — Само у єдномъ случаю, говори Наполеонъ, може єданъ одсѣкъ положити поштено оружѣ, а то кадъ га усамлѣна ухвате непріятельи, а онъ већъ неможе употреблявати свое оружѣ.

Повелитель войске мора предвидити и случай кадъ бы было побѣђенъ, те своимъ войводама означити мѣсто на кое бы войска морала одступити, и свимъ могућимъ начинима то нѣно одступанъ обезбѣдити. Али ако онъ побѣди, треба да зна ползовати се побѣдомъ; то єсть, да се не само тимъ задовольи што є остао господаръ поля, но да найвећомъ брижљивосћу тера непріятеля, како се овай не бы опоравіо, и пѣму лице окренуо, но коначно бѣжати стао. Сви войводе кои нису снажно терали разбієногъ непріятеля, или су мале користи одъ свое побѣде добыли, или су истомъ сасвимъ штетовали. Тому є примѣръ битка кодъ Маренга. Предводитель аустрійске войске, Меласъ, видећи да французи одступаю, склони се у Александрію одмора ради, а остави полковнику Заху бригу да тера непріятеля. Овай мыслећи, да французи мораю на вратъ на носъ бѣгати, слабо ій є гоніо. То опазивши Наполеонъ, а будући се међутимъ войвода Десе придружіо са своимъ одсѣкомъ нѣговой войски, и ова сва найвећма охрабрена показуюћи се, онъ после краткогъ двоуміѣня окрене аустріянцима лице на

єданпутъ, нападне їй спреда и са стране те, савршено разбіє. Мелась, премда се находіо кодъ свои хранилишта и тврдъ градова, бы присильнѣ удалити се, да му войска не бы коначно провала. Дакле како добієшъ битку гони силно непріятеля съ твоіомъ предньомъ стражомъ, укрѣпивши ову резервомъ пѣшачкомъ и коняничкомъ.

12. О ОДСТУПАНЮ.

У бою треба бити се найвећимъ тврдоглавствомъ, и до крайне нужде не одступити; ерь у одступаню окромъ што войници клону духомъ, обично нѣи толико погине колико у два боя, томъ само разликомъ да у бою непріятель губи одъ прилике колико и ты, а у одступаню ты све губишъ и самъ. Дакле ма како вѣшто єдна войска одступала она ће увѣкъ премного штетовати; сбогъ тога треба да се свестално одупире докле годъ іой є то и найманѣ могуће.

Само почемъ буде изгубила сваку могућность одржання нека почне одступати. У одступу заштиће своя леѣа предньомъ стражомъ са свима коняниціма кои су у резерви.

Трояко може бити станѣ одступаюће войске; сирѣчь, или є она іошъ доста яка да може окренути лице непріятелю и на нѣга напасти; или іой само толико силе остає колико да може непріятеля задржати; или є тако ослабила да му већъ никако противостати не може. У првому случаю она ће се подъ заштитомъ свое преднѣ страже стиснути у густу колону, и тако поступати; пакъ како дође до доброга положая, ту на єданпутъ ће се развити, и на удивлѣногъ непріятеля навалѣти. У другому случаю, ако се войска рѣши да задржи непріятеля докле іой дође каква очекивана помоћъ, или за кою другу сврху, тада валя іой се обкопати на доброму положая. Обкопанѣ у одступаню премного се препоручує; нѣимъ су многи войводе спасли свою войску противу сила три или четири пута већіи.

У горереченимъ случаяма, када є, сирѣчь, войска іошъ велике или среднѣ силе, она има завр-

гнути са непріятелѣмъ формалну битку кадъ годъ ступи предъ какавъ тѣснацъ или мостъ. Туда ће најпріє провести своє топове и пртлѣтъ, пакъ ће се затимъ и чете мало по мало са бойнога поля измицати. Како топови прођу крозь тѣснацъ или преко моста, одма ће заузети сходне положає, пакъ тако исто и остало воинство, те ће дочекивати и разбіяти непріятельске чете редомъ како буду ванъ излазити. Ту їймъ се може страшно шкодити.

Ако є войска, изгубивши у битки топове и пртлѣтъ, тако ослабила да не може ни задржавати а камо ли нападати непріятеля, тада їой друго не остає него склонити се у яке градове, кои леже на нѣной линіи операціє. Да бы у томъ одступу што манѣ штете имала, најболѣ є да се она подѣли на неколико одсѣка, и да ови ударе разнимъ друмовима къ линіи операціє. Тимъ непріятель, незнаюћи опредѣлительно у првый махъ кудъ ће войска да се повуче, те за коимъ ће одъ нѣны одсѣка да и самъ пође, заостаће; а побѣђени за єданъ маршъ измакнуће му; коє, као што већъ рекосмо, у одступима много значи.

Кадъ є на концу одступаюћой а сасвимъ разбієной войски и сама линіа операціє прекипута, то єсть, кадъ су їой градови одъ непріятеля заузети, тада ће склонити, ако є могуће, своє топове и пртлѣтъ на безбѣдно мѣсто, а ако се не може, оставиће све, попаливши што є за паленѣ, пакъ ће се повући у планине.

Почемъ су изложена нека главне правила одступаня, о теранію рећи ћу само да побѣдитель мора најжешће гонити побѣђеника, силно удараюћи му на леђа и у ребра. То є пайизвѣстїи начинъ коимъ да се нѣговъ одступъ преобрати у бѣгство.

13. О ОБСѢДИМА.

Войска коя є обсѣла єданъ градъ, ако є малобройна, неће стати прама оной страни истога коя є найслабія, него онде гдѣ се може најболѣ утврдити, и разне своє сврхе получить. Ако непріятель дође съ поля граду у помоћ, она ће се дићи

са обсажда, и нѣму ѣе на сусредѣ поѣи, не даюѣи му времена да се утабори, а упознавши веѣъ напредѣ полѣ битке гдѣ ѣе на нѣга ударити.

Ако в обсађуюѣа войска среднѣ силе, а неприѣтель, не много якъ, доѣе съ поля на ню, она се неѣе сва съ обсажда диѣи, него продужуюѣи га, одѣли ѣе одѣ себе еданѣ соразмѣрный прама долавеѣемъ неприѣтелю одсѣкъ, кои ѣе настояти да га натрагъ одбаци, иза какве велике рѣке или планине те оставиѣе едну тако названу осмотрительну войску коя ѣе неприѣтелю путь препречивати къ обсађену граду.

Ако е пакъ обсађуюѣа войска тако яка да, о-
кромъ осмотрительного корпуса, може на два реда около града устанити се, тада е наиболѣ да изкопа два шанца свудѣ наоколо, пакъ за нѣима, или предѣ нѣима, споляшнѣга неприѣтеля да дочека. Буде ли оваѣи разуманѣ, неѣе ю ни пошто у такому положенію напасть. Дакле кадѣ годѣ обсађуюѣа войска може покривати обадва обкопа, наиболѣ е да ту непрестано стои, тимѣ више што тако и одупирати се може споляшнѣму неприѣтелю, и не прекидати обсѣдѣ; али кадѣ годѣ она не може свудѣ заштитити оба обкопа, болѣ е да иза нѣи изиде, и саединивши свое силе поѣе неприѣтелю на сусреть.

14. О ЗИМНИМЪ СТАНИШТАМА.

Када войска сбогъ наступаюѣе зиме мора да одустане одѣ рата, треба іой одабрати за мѣсто зимованя еданѣ сгоданѣ станѣ, далеко одѣ неприѣтельски тврѣава, а близу какве велике трговачке вароши, или едне рѣке, лакогъ перевоза ради; и таѣи станѣ да се ослања са кое стране на какву природну заштиту, а одѣ свуда да се якимъ военимъ укрѣплѣняма обезбѣди. Ако не тако, а оно войска може се подѣлити по покритимъ но обличнимъ мѣстама, да бы се одсѣци по нѣима разсіяни могли међусобно подпомагати у случаю нужде. Та ѣе се мѣста сва укрѣпити, а на преднимъ точвама, или аванпостима, конаначке чете мотриѣе помнѣиво на све покрете неприѣтеля.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P19 Cp II 42.1